

– будь-який ринок передбачає наявність чіткого предмета купівлі-продажу. Це можуть бути товари, роботи або послуги, тобто те, щодо чого складаються відносини між продавцями та покупцями на конкретному ринку;

– для ефективного функціонування ринку необхідне втручання держави, тому наявність владного, імперативного регулювального впливу в деяких питаннях забезпечення функціонування конкретного ринку – невід’ємна частина ринку.

Не можна погодитись із визначенням ринку в правовому аспекті як сфери діяльності чи сукупності учасників. Ринок – це система складних відносин між споживачами і продавцями, посередниками і продавцями, посередниками і споживачами, продавцями між собою, а також система відносин між цими суб’єктами та державою.

Уважаємо, що у найбільш загальному плані будь-який ринок можна визначити як систему складних відносин між споживачами і продавцями щодо об’єктів купівлі-продажу, посередниками і продавцями, посередниками і споживачами, продавцями між собою, а також як систему відносин між цими суб’єктами та державою в особі уповноважених органів.

З урахуванням проаналізованих визначень різних ринків послуг, можна зробити висновок, що ринок банківських послуг – це система врегульованих нормами права та забезпечених засобами правового регулювання відносин, що складаються між банківськими установами та клієнтами банку, а також іншими учасниками ринку та державою в особі уповноважених органів державної влади щодо надання банківських послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України 7 грудня 2000 року № 2121-III. Відом. Верховн. Ради України. 2001. № 5–6. Ст. 30.
2. Швед Д.Е. Управление маркетинговой деятельностью финансовой организации: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05. Москва, 2011. 23 с.
3. Діденко І.С. Еволюція поглядів на тлумачення поняття «банківська послуга» та сучасне її визначення. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_11/253.pdf.
4. Калистратов Н.В., Кузнецов В.А., Пухов А.В. Банковский розничный бизнес. Москва: Изд. группа «БДЦ Пресс». 2006. 213 с.
5. Перепечай Н.М. Маркетинг банківських послуг: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.06.01. Харків Харк. держ. экон. ун-тет. 2003. 21 с.
6. Цивільне право: підручник у 2 т./ В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатеевої, В.Л. Яроцького. Харків: Право. 2011. Т. 2. 816 с.
7. Козырев В.М. Основы современной экономики. Москва: Финансы и статистика, 2001. С. 16; Черкасов Г. И. Рынок: регулирование рынка: Учеб. Пособие для вузов. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 222 с. (Серия «Профессиональный учебник: «Экономика»). С. 125; Крупка М.І., Островерх П.І., Реверчук С.К. Основы економічної теорії: [підручник]. Київ: Атіка, 2001. С. 87
8. Масляева К.В. Господарсько-правове забезпечення функціонування ринку фінансових послуг України: [Монографія]. Харків: Видавництво «ФІНН», 2010. С. 12.
9. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480–IV. Відом. Верховн. Ради України. 2006. № 31. Ст. 268.
10. Про зерно та ринок зерна в Україні: Закон України від 04.07.2002 р. № 37–IV. Відом. Верховн. Ради України. 2002. № 35. Ст. 258.
11. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664–III. Відом. Верховн. Ради України. 2002. № 1. Ст. 1.
12. Організаційно-правові засади розвитку аграрного і земельного ринків в Україні: [моногр.] / За ред. В.І. Семчика. Київ: Юридична думка, 2005. С. 22.
13. Атаманова Ю.Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави: [монографія]. Харків: Видавництво «ФІНН», 2008. С. 99.
14. Давидюк О.М. Технологія як об’єкт господарсько-правового регулювання: [Монографія]. Харків: Вид-во «ФІНН», 2010. С. 141–142.
15. Черкасов Г.И. Рынок: регулирование рынка: Учеб. Пособие для вузов. Мсква: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. 222 с. (Серия «Профессиональный учебник: «Экономика»). 119 с.

УДК 346.62

ВІДКРИТТЯ РАХУНКІВ У БАНКАХ ТА ПЛАТІЖНІ ПОСЛУГИ: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

OPENING ACCOUNTS IN BANKS AND PAYMENT SERVICES: THE ECONOMIC-LEGAL ASPECT

**Глібко С.В., к.ю.н.,
доцент, директор**

*Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України*

У статті здійснено аналіз господарсько-правових проблем здійснення розрахункових операцій банками в Україні. Автором зроблено висновок, що використання в усіх договорах, у яких банки надають платіжні та пов’язані з ними послуги, саме термінів «платіжні послуги» та «переказ коштів» наблизить законодавство України до терміна «paymentservices», що застосовується в Директивах 2013/36/EU, 2015/2366/EU.

Ключові слова: банк, банківський рахунок, переказ коштів, підприємництво, платіжні послуги.

В статье проведен анализ хозяйственно-правовых проблем осуществления расчетных операций банками в Украине. Автором сделан вывод, что использование во всех договорах, в которых банки предоставляют платежные и связанные с ними услуги, именно терминов «платежные услуги» и «перевод средств» приблизит законодательство Украины к термину «paymentservices», который применяется в директивах 2013 / 36 / EU, 2015/2366 / EU.

Ключевые слова: банк, банковский счет, перевод средств, предпринимательство, платежные услуги.

In the versatile mechanisms of legal regulation of the activities of banking institutions to the priority level for the purpose of study, the following are obtained from those which normalize the relations regarding settlement operations and transfer of funds. When investigating settlement operations in the past, devoted their scientific works on the essence and content of contracts in the field of settlement activities, not touched upon the analysis of economic and legal issues of this issue. The purpose of the study is to carry out an analysis of the economic and legal aspects of the settlement operations of banks in Ukraine. Doctrinal views on the problems of opening accounts and regulating the transfer of funds depend on the purpose and object of the study – commitment or activity (service). The article deals with the following types of contracts and their meaningful purpose at the same time on the legitimating of business entities, making settlements, transferring funds and lending an account, or conducting other operations and services by banks that facilitate the transfer of funds and the functioning of payment systems. The data provided in the article confirms that the use in all contracts in which banks provide payment and related services, namely, the terms “payment services” and “transfer of funds” will approximate the legislation of Ukraine to the term “payment services”, which is used in the Directives. 2013/36 / EU, 2015/2366 / EU.

Key words: bank, bank account, money transfer, entrepreneurship, payment services.

Постановка проблеми. За різнобічних механізмів правового регулювання діяльності банківських установ на першочерговий рівень із метою дослідження виходять такі з них, які нормують відносини щодо розрахункових операцій та переказу коштів. Центральне місце у цьому аспекті займають договори, які мають можливість зайняти провідне місце у діяльності банків. Саме ця проблематика потребує детального дослідження з метою подальшого усунення прогалин у законодавстві у сфері розрахункових банківських операцій.

Аналіз попередніх досліджень. Дослідженню питань розрахункових операцій присвячували свої наукові праці такі вчені, як В.П. Богун [1], І.А. Безклубий [2], Л.Г. Ефімова [3], І.М. Жуков [4], С.М. Половко [5], Я.О. Хірс [6] та інші. Деякі автори, розглядаючи розрахунки у зовнішньоекономічній діяльності, акцентують увагу на вимоги про те, що неможливо застосувати до регулювання акредитивних відносин таких інститутів цивільного права, як договір доручення, договір поручки, договір на користь третьої особи тощо. [1, с. 8] Крім того, більшість авторів досліджують питання сутності та змісту договорів у сфері розрахункової діяльності, не зупиняючись на аналізі господарсько-правової проблематики цього питання.

Мета дослідження – здійснити аналіз господарсько-правового аспекту здійснення розрахункових операцій банками в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розрахункові операції в Україні регулюються такими нормативно-правовими актами: Законами України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про банки та банківську діяльність», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 р. № 15-93, Положенням про здійснення банками фінансового моніторингу, затвердженим Постановою Правління Національного Банку України (далі – ПП НБУ) від 26.06.2015 № 417, Положенням про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні, затвердженим ПП НБУ від 28.11.2014 р. № 755, Положенням про валютний контроль, затвердженим ПП НБУ від 08.02.2000 р. № 49, Інструкцією про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затвердженою ПП НБУ від 12.11.2003 р. № 492 (далі – Інструкція № 492), Інструкцією про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затвердженою ПП НБУ від 16 серпня 2006 р. № 320, Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженою ПП НБУ від 21 січня 2004 р. № 22, Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженою ПП НБУ від 28.08.2001 р. № 368, Методикою комплексного оцінювання системно важливих платіжних систем, схваленою ПП НБУ від 24 вересня 2015 р. № 635, Переліком операцій із розрахунково-касового обслуговування, які не є об'єктом оподаткування, затвердженим ПП НБУ від 01.08.2017 р. № 73, ПП НБУ «Про здійснення

операцій із використанням електронних платіжних засобів» від 05.11.2014 р. № 705 та ін.

Окремо необхідно вказати на проведену консолідацію валютного регулювання в Законі України «Про валюту і валютні операції», який був прийнятий 21.06.2018 р., а набуває чинності 07.02.2019 р.

Також функції додержання публічних інтересів мають спеціальний вплив на банківські операції, про що свідчить порядок повідомлення банківських установ органів фіскальної служби про відкриття рахунків суб'єктам господарювання (п. 1.14 Інструкції № 492, ст. 69 Податкового кодексу України). Крім того, публічними інтересами обґрунтовується обмеження на готівковий обіг для суб'єктів господарювання та фізичних осіб, який установлено розділом II Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого ПП НБУ від 29.12.2017 р. № 148, і передбачає фактичне переведення розрахунків у господарській діяльності в безготівкову форму, що неможливо без використання поточного рахунку, який у цьому аспекті стає більше засобом реалізації господарської компетенції, ніж самостійною послугою.

Доктринальні погляди на проблеми відкриття рахунків та регулювання переказу коштів залежать від мети та об'єкта дослідження – зобов'язання чи діяльності (послуги). Так, після відкриття рахунків розрахункові правочини виникають на підставі наданих до фінансової установи розрахункових документів, а розрахунковий правочин, на думку науковців, одночасно необхідно сприймати як розщеплений на шість можливих автономних правочинів комісійного характеру або доручення та розглядати структурування електронних платежів шляхом виокремлення додаткового суб'єкта(провайдера) [6, с. 6] або структурування процесу безготівкового розрахунку за етапами: ініціювання, переказ, одержання переказу [6, с. 13].

Законодавством України передбачено такі види договорів та їх змістовне спрямування одночасно на легітимізацію суб'єктів господарювання, на здійснення розрахунків, переказу коштів та кредитування рахунку або здійснення інших операцій та послуг банками, що сприяють переказу коштів та функціонуванню платіжних систем.

1. Договір банківського рахунку (ст. 1066, 12068 ЦК України передбачають прийняття коштів на рахунок та перерахування з рахунку, вчинення інших дій; Інструкція № 492). Предметом договору є відкриття банком своїм клієнтам поточних рахунків для зберігання грошей і здійснення розрахунково-касових операцій за допомогою платіжних інструментів відповідно до умов договору та вимог законодавства України. (Інструкція № 492).

Приклади із судової практики свідчать про віднесення договорів на розрахунково-касове обслуговування до договорів банківського рахунку. Так, Постановою Вищого господарського суду України від 4 травня 2016 року по справі №910/22500/15 було встановлено такі обставини. Між Спільним закритим акціонерним товариством «Авіакомпанія «Міжнародні Авіалінії України» (попереднє найменування позивача) та Товариством з обмеженою відповідальністю «Банк «Фінанси та Кредит» було укладено договір на розрахунково-касове обслуговування (далі – договір РКО-1), поточний рахунок у національній валюті і поточний рахунок в іноземній валюті (в доларах

США), договір на розрахунково-касове обслуговування (далі – договір РКО-2), за умовами якого Банк відкриває Клієнту поточний рахунок у національній валюті і (або) поточний (поточні) рахунок(и) в іноземній валюті (в доларах США, в євро, у фунтах стерлінгах, у швейцарських франках, у російських рублях) та зобов'язується здійснювати їх розрахунково-касове обслуговування; спеціальний поточний рахунок у національній валюті згідно зі ст. 21 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням». Вищий господарський суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що укладені між сторонами договори РКО-1 та РКО-2 за своєю правовою природою є договорами банківського рахунка. [7]

2. Договір про розрахунково-касове обслуговування (п. 5 ст. 341 ГК України, п. 1.37 Закону України «Про платіжну систему та переказ коштів»); Предметом договору є послуги, що надаються банком клієнтові на підставі відповідного договору, укладеного між ними, які пов'язані з переказом коштів із рахунка (на рахунок) цього клієнта, видачею йому коштів у готівковій формі, а також здійснення інших операцій, передбачених договорами. До того ж призначення договору про розрахунково-касове обслуговування повністю розкривається в змісті послуги здійснення переказу коштів, який (відповідно до п. 1.24 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів») переказ коштів є рухом певної суми коштів із метою її зарахування на рахунок отримувача або видачі йому у готівковій формі, а ініціатор та отримувач можуть бути однією і тією ж особою.

Перелічене підкреслює комплексність правової конструкції банківського рахунку і, як відмічається І. М. Жуковим, договір на відкриття та обслуговування банківського рахунку є складною сукупністю правовідносин як приватно-правових, так і публічно-правових, згідно з яким, банк зобов'язується відкрити клієнтові рахунок, зберігати кошти на цьому рахунку, зараховувати суми, які надійшли на рахунок, виконувати розпорядження клієнта про їх перерахування і про проведення інших банківських операцій. [4, с. 5]

У 2017 році було визначено чинний Перелік операцій із розрахунково-касового обслуговування, які не є об'єктом оподаткування», затверджений ПП НБУ від 01.08.2017 № 73 (далі – Перелік). Так, до нього було включено операції з відкриття (закриття) рахунків клієнтів у банківських металах, операції з електронними платіжними засобами. Також був розширений сам перелік окремих видів розрахунково-касового обслуговування. Як приклад можна навести доповнення переліку операції з документарного оформлення чи підтвердження розрахунків клієнтів наданням довідок, що стосуються розрахунково-касового обслуговування клієнтів [про відкриття/закриття, наявність рахунків, підтвердження залишків коштів на рахунках, відсутність чи наявність кредитів, курс гривні до іноземних валют та банківських металів, стан розрахунків за договором (кредиту/позики, експорту/імпорту тощо), здійснені операції з купівлі, продажу, обміну іноземної валюти, зокрема для погашення кредиту], а також інформації, необхідної для формування аудиторського звіту тощо.

Хоча стаття 51 Закону «Про банки» встановлює деякі положення щодо розрахункових операцій банків, зокрема щодо відкриття і ведення рахунків: для здійснення банківської діяльності банки відкривають та ведуть кореспондентські рахунки у НБУ, інших банках в Україні і за її межами, банківські рахунки для фізичних та юридичних осіб у гривнях та іноземній валюті, а банківські розрахунки проводяться у готівковій та безготівковій формах згідно із правилами та з використанням платіжних інструментів, відповідно до нормативно-правових актів НБУ та міжнародної банківської практики.

Окремого публічного та ринкового приватного впливу знає форма введення клієнтом своїх рахунків шляхом дистанційного обслуговування, відповідно до глави 10 Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої ПП НБУ від 21.01.2004 № 22, за допомогою систем «клієнт-банк», «клієнт – Інтернет-банк», «телефонний банкінг», «миттєва безконтактна оплата» та інших систем. Публічний вплив здійснюється через програмне забезпечення систем дистанційного обслуговування, яке має відповідати вимогам законодавства. Питання ринкового впливу реалізовується у постійному удосконаленні відповідних програмних комплексів, умов дистанційного обслуговування, яке здійснюється на підставі договору між банком та клієнтом.

3. Єдиний договір банківського обслуговування (глава 3 Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затвердженою ПП НБУ від 16 серпня 2006 р. № 320). Предметом договору є отримання таких видів послуг НБУ як розрахунково-інформаційне обслуговування в системі електронних платежів НБУ; надання послуг системою електронної пошти НБУ; надання в користування засобів захисту інформації НБУ.

4. Договір про кореспондентський рахунок (глава 1 розділу II Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затвердженою ПП НБУ від 16 серпня 2006 р. № 320). Предметом договору є відкриття рахунку НБУ іншому банку, філії іноземного банку для здійснення міжбанківського переказу коштів. Особливості діяльності Системи електронних платежів (далі – СЕП) у сфері проведення розрахунків, переказу коштів та кредитування визначаються відповідно до Правил системи електронних платежів Національного банку України, затверджених Рішенням Ради платіжної організації системи електронних платежів Національного банку України (протокол від 13 липня 2017 року №1) Ці правила передбачають обслуговування банку/філії, банку / філії іноземного банку в СЕП, яке здійснюється на підставі договору про кореспондентський рахунок у Національному банку та приєднання до Єдиного договору банківського обслуговування та надання інших послуг Національним банком України.

Під час відкриття кореспондентських рахунків права та обов'язки сторін не обмежуються тільки відкриттям рахунку та проведенням переказів коштів. Так, виходячи з інформації, що міститься в судових рішеннях, під час укладення договору про встановлення кореспондентських відносин між ПАТ Банк «Контракт» та ПАТ Акціонерний Банк «Укргазбанк» було визначено, що останній по вказаному договору відкриває позивачеві кореспондентські рахунки Лоро у доларах США та гривнях, що разом далі іменуються кореспондентські рахунки, надає комплекс послуг із розрахункового обслуговування за операціями з використанням банківських платіжних карток міжнародної платіжної системи MasterCardWorldwide згідно з умовами договору доручення (ПАТ АБ «Укргазбанк» діє як повірений) [8].

5. Договір про здійснення розрахунків у платіжній системі з розрахунковим банком (ч. 3 розділ X Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні, затвердженим ПП НБУ від 28.11.2014 р. № 755) та платіжною організацією.

6. Договір із платіжною організацією про емісію електронних платіжних засобів (п. 14. 2) Закону України «Про платіжну систему та переказ коштів»). Емісія електронних платіжних засобів у межах України проводиться лише банками, що уклали договір із платіжною організацією відповідної платіжної системи та отримали її дозвіл на виконання цих операцій (крім банків, які здійснюють емісію електронних платіжних засобів для використання в межах цих банків).

7. Договір про використання електронного платіжного засобу (п.14.8 Закону України «Про платіжну систему та

переказ коштів», п. 4 розділу II ПП НБУ «Про здійснення операцій із використанням електронних платіжних засобів» від 05.11.2014 р. № 705). Предметом договору є надання електронного платіжного засобу у власність користувача або надати йому в користування в порядку, визначеному договором.

8. Договір еквайрингу (гл. 72 ЦК України, п. 14. 18 Закону України «Про платіжну систему та переказ коштів», розділ V Положення № 705). За умовами договору еквайрингу еквайр зобов'язаний забезпечити технологічне, інформаційне обслуговування суб'єктів господарювання та інших осіб (далі – торговець) і проведення розрахунків із ними за операції, які здійснені між торговцями та користувачами з використанням електронних платіжних засобів, на підставі договору. Договір між еквайром і торговцем надає право торговцю приймати до оплати електронні платіжні засоби певної платіжної системи з дотриманням її правил та виконувати інші операції, визначені цим договором.

Як зазначається науковцями, відповідно до у ст. 66–67 Директиви 2015/2366/ЄС, установлений обов'язок організації, у яких у клієнта відкритий рахунок, надавати доступ до своїх інформаційних систем посередникам – сервісам по ініціативі платіжів, саме ці статті становлять основу концепції відкритого банкінгу [9, с. 49]

Договір еквайрингу стає додатковим до договору про розрахунково-касове обслуговування, оскільки вводить нову послугу торговцям-клієнтам банку. Тому і порядок розрахунків відрізняється від умов договору на розрахунково-касове обслуговування. Прикладом недосконалої законодавства та проявами цього в договорах є дані, що містяться в Постанові Верховного Суду України від 7 березня 2018 року по справі № 910/10154/17[10]. Так, за договором торговець зобов'язується сплатити/відшкодувати на користь еквайра суми коштів за зазначеними операціями, а також сплатити всі витрати еквайра, пов'язані із здійсненням відповідних платежів. Водночас за договором еквайрингу торговець надає еквайру право здійснювати договірне списання коштів із будь-яких рахунків торговця, будь-яких сум, належних до сплати торговцем за договором, зокрема з метою виконання зобов'язань перед еквайром.

9. Договір рахунку умовного зберігання (ескроу) (Інструкція № 492). Предметом договору є рахунок, що відкривається банком клієнтові на договірній основі для зарахування на рахунок коштів та перерахування їх/видачі коштів готівкою у випадках, передбачених законодавством України, особі (особам), зазначеній (зазначеним) клієнтом (бенефіціару або бенефіціарам), або повернення таких коштів клієнтові за настання підстав, передбачених договором. Тобто спрямованість договору на перерахування характеризує його як договір про розрахунково-касове обслуговування.

10. Договір банківського вкладу (§ 3 гл. 71 ЦК України, Інструкція № 492). Предметом договору є сума, що вноситься або перераховується на вкладний (депозитний) рахунок та сплата процентів або доходу в іншій формі. Відповідно до ст. 1075 ЦК України та 20.6 Інструкції № 492, власник рахунку має безумовне право перераховувати кошти на умовах договору з обмеженням щодо цільового перерахування.

11. Договір про обслуговування рахунку в цінних паперах (Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Вимог до договору про обслуговування рахунку в цінних паперах» від 06.08.2013 № 1412). Договір укладається між депонентом та депозитарною установою, відповідно до якого депозитарна установа в установленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку порядку відкриває рахунок у цінних паперах депоненту та веде на ньому облік цінних паперів, що належать власникові, співвлас-

никам цінних паперів, у разі зарахування цінних паперів на депозит нотаріуса – відповідному кредиторів, а також облік прав зазначених осіб на цінні папери, що обліковуються на певному рахунку в цінних паперах, обмеження таких прав.

12. Договір на випуск корпоративної картки (регулюється розділом II ПП НБУ «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» від 05.11.2014 № 705). Відповідно до розділу II Положення №705 банк має право передати електронний платіжний засіб у власність користувача або надати йому в користування в порядку, визначеному договором про використання електронного платіжного засобу. Користувачем електронного платіжного засобу може бути юридична або фізична особа. Згідно з п. 9 розділу I цього Положення, банк зобов'язаний ідентифікувати та верифікувати клієнтів, які відкривають рахунки в банку. Договірне обслуговування карток передбачене Листом НБУ «Про неякісне обслуговування держателів платіжних карток» 27.01.2009 № 25-312/206-1177. Цей договір регулює взаємовідносини між клієнтом та банком під час використання клієнтом або його довіреною особою платіжної картки VisaElectron/VisaClassic/VisaGold (далі – «ПК») під час виконання розрахунків за Основним картковим рахунком та Додатковим картковим рахунком (разом Картковий рахунок або КР) [11].

13. Договір про надання послуг із міжбанківського перевезення та інкасації валютних цінностей. (ПП НБУ «Про затвердження Інструкції з організації інкасації коштів та перевезення валютних цінностей банків в Україні» від 31.03.2017 № 29). Предметом договору є збирання та доставка інкасаторами згідно з укладеними з клієнтами договорами валютних цінностей клієнтів до каси банку або збирання коштів із підрозділів банку. У будь-якому разі ці послуги не мають характеру розрахункових, але в більшості випадків є забезпеченням діяльності з переказу коштів або з безготівковими розрахунками (для клієнтів-споживачів).

14. Договір про виконання Національним банком функцій розрахункового банку СЕП (глава 3 Розділу 4 Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті, затвердженою ПП НБУ від 16 серпня 2006 р. № 320).

Відповідно до Правил Національної платіжної системи «Український платіжний простір», затверджених Рішенням Ради Платіжної організації Національної платіжної системи «Український платіжний простір», (протокол від 07.06.2013 № 213/2013) [12], Національна платіжна система «Український платіжний простір» (ПРОСТІР) – це багатомітентна внутрішньодержавна платіжна система, платіжною організацією якої є Національний банк України, яка забезпечує здійснення переказу коштів та інших операцій із застосуванням платіжних інструментів цієї системи. Учасниками ПРОСТІР є юридичні особи, які приєдналися до ПРОСТІР і надають платіжні послуги користувачам ПРОСТІР та/або послуги технічного, технологічного та/або інформаційного характеру учасникам ПРОСТІР. Торговцем є суб'єкт підприємницької діяльності, який, відповідно до договору з еквайром, приймає до обслуговування ЕПЗ ПРОСТІР із метою проведення оплати вартості товарів чи послуг (включаючи послуги з видачі коштів у готівковій формі). Під час функціонування ПРОСТІР укладаються такі види договорів [13]:

1) договір приєднання до Національної платіжної системи «Український платіжний простір», додаток до якого є Предметом договору є прийняття суб'єкта в учасники Національної платіжної системи «Український платіжний простір» передбачає набуття статусу емітента та еквайра, надання Учаснику права на використання електронних платіжних засобів і продуктів НПС «ПРОСТІР».

2) договір про проведення розрахунків між учасниками Національної платіжної системи «Український

платіжний простір». Відповідно до умов договору, розрахунковий банк здійснює розрахункове обслуговування учасника за операціями, виконаними із застосуванням електронних платіжних засобів НПС «ПРОСТІР» відповідно до Правил Національної платіжної системи «Український платіжний простір» та інших документів (нормативних, методичних, технологічних, технічних тощо), що видає Платіжна організація НПС «ПРОСТІР».

Висновки. Таким чином, окремі складники ознаки та умови договору банківського рахунку фактично містяться в усіх договорах у сфері здійснення розрахунків та кредитування, а сам договір банківського рахунку можливо тлумачити як договір, який є типом договору щодо інших видів договорів із використанням банківських рахунків, які стають спеціальними видами договорів, зокрема пов'язаними з додатковими до платіжних. Переказ коштів є загальним спрямуванням, основним спільним критерієм для всіх договорів у сфері розрахунково-касових відносин, який передбачає зміну власника коштів або прав на кошти та розкриває сутність послуги та сприяє кваліфікації перелічених договорів як господарських. Тому можна говорити, що поточний банківський рахунок стає атрибутом для легітимації суб'єкта господарювання, який максимально використовує свою господарську компетенцію, а також

відкриття рахунку, забезпечує здійснення господарської діяльності зі всебічним врахуванням публічних інтересів.

Надання розрахунково-касових послуг необхідно уніфікувати як платіжні послуги, що мають єдину спрямовану пов'язаність із переказом коштів, що під час проведення господарської діяльності вимагає удосконалення правового механізму регулювання цих послуг. За наявності ускладнених господарською діяльністю операцій із переказу коштів з'являються особливості, пов'язані з додатковими функціями та операціями під час обслуговування клієнтів банків. Також важливого впливу зазнає послуга розрахунково-касового обслуговування від публічних зобов'язань банків, які виникають під час обслуговування клієнта на підставі законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, валютного та податкового законодавства (зокрема ст. 69 Податкового кодексу України) та касових операцій тощо.

Викладене підтверджує, що використання в усіх договорах, у яких банки надають платіжні та пов'язані з ними послуги, саме термінів «платіжні послуги» та «переказ коштів» наблизить законодавство України до терміна «paymentservices», що застосовується в Директивах 2013/36/EU[14], 2015/2366/EU[15].

ЛІТЕРАТУРА

1. Богун В.П. Правове регулювання розрахунків в іноземній валюті у зовнішньоекономічних відносинах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Донецьк, 2001. 20 с.
2. Безклубий І.А. Банківські правочини: Монографія. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре». 2007. 456 с
3. Ефимова Л.Г. Банковские сделки. Комментарий законодательства и арбитражной практики. Москва, Юридическая фирма «КОНТРАКТ», «ИНФРА – М». 2000. 320 с.
4. Жуков І.М. Договір на відкриття та обслуговування банківського рахунку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Донецьк, 1998. 17 с.
5. Половко С.М. Правове регулювання банківських валютних операцій в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 Київ, 2004. 17 с.
6. Хірс Я.О. Цивільно-правове регулювання розрахункових відносин за законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2011. 18 с.
7. Постанова Вищого господарського суду України від 4 травня 2016 року по справі № 910/22500/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/57562623>
8. Постанова Вищого господарського суду України від 12 грудня 2017 року по справі № 910/24420/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71001153>
9. Панова Л. Деякі питання правової природи договору еквайрингу. Підприємництво, господарство і право. 7/2018. С. 47–53. С. 49.
10. Постанова Верховного Суду України від 7 березня 2018 року по справі № 910/10154/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72692628>
11. Договір про відкриття та обслуговування карткового рахунку з видачею міжнародної платіжної картки БМ Банку. URL: www.bmbank.com.ua/files/content/Dog_PK_zp_pens.doc.
12. Правила Національної платіжної системи «Український платіжний простір», затверджені Рішенням Ради Платіжної організації Національної платіжної системи «Український платіжний простір», (протокол від 07.06.2013 № 213/2013) <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64509570>.
13. Положення про порядок вступу банків до Національної платіжної системи «Український платіжний простір» і припинення участі в системі: затверджене Рішенням Ради Платіжної організації Національної платіжної системи «Український платіжний простір» (протокол від 01.08.2016 № 315). URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=46943663>.
14. Директива 2013/36 / ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 р. Щодо доступу до діяльності кредитних установ та пруденційного нагляду за кредитними установами та інвестиційними фірмами, що змінює Директиву 2002/87 / ЄС та скасовує Директиви 2006/48 / ЄС та 2006/49 / ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1544096354325&uri=CELEX:32013L0036>.
15. Директива Європейського Парламенту та Ради 2015/2366 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2015 р. Щодо платіжних послуг на внутрішньому ринку, що виправляє директиви 2002/65 / ЄС, 2009/110 / ЄС та 2013/36 / ЄС та Положення (ЄС) № 1093/2010 і скасовує Директиву 2007/64 / ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1544094277602&uri=CELEX:32015L2366>.